

Л Г Б Т И

ПЪТНА КАРТА ЗА
РАВНОПОСТАВЕНОСТ
НА ЛГБТИ В
БЪЛГАРИЯ

<lgbti.frgi.bg>

Автор: Моника Писанкърнева

Редактор: Деница Любенова

Коректор: Мария Цекова

Дизайн: Студио Ъгъл

Печат: Амагеус принт

ФРГИ

София, 2018

ISBN: 978-619-91059-3-1

ФОНДАЦИЯ
РАБОТИЛНИЦА
ЗА ГРАЖДАНСКИ
ИНИЦИАТИВИ

подкрепяме инициативните

Описание на проблема

ЛГБТИ (лесбийките, гей мъжете, бисексуалните, транс* и интерсекс) хората в България са третирани като неравноправни граждани в редица сфери на обществения живот: на работното място, в образованието, в здравеопазването, дори в гражданското общество. Семействата на ЛГБТИ хората не са признати под никаква форма от съществуващото законодателство и съществуват напълно инкогнито, лишени от всички права на семействата, състоящи се от мъж и жена. Липсва законодателна регламентация на престъпленията от омраза, основани на сексуална ориентация, полово идентичност и полово изразяване, поради което същите не се разследват адекватно. Дори правото на мирно събрание на ЛГБТИ хората всяка година се подлага на изпитание при организиране на ежегодния София Прайд. През последните години речта на омраза, насочена към ЛГБТИ хората ескалира, като враждебно говорене се практикува редовно и от политици. Отложената ратификация на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие е поредното доказателство, че у нас липсва политическа

воля за закрила на най-уязвимите от насилие, основано на пола групи, сред които са и ЛГБТИ хората, като същите бяха използвани за насаждане на страхове и омраза в широката публика. Всичко това се случва въпреки наличието на Закон за защита от дискриминация.

Алармиращи доказателства за нуждата от действия на европейско ниво по отношение на утвърждаването на правата на ЛГБТИ хората бяха предоставени от изследване на Агенцията на ЕС за основните права (FRA), резултатите от което бяха публикувани през май 2013 г. Изследването обхваща 93 000 ЛГБТИ хора от всички страни на ЕС, включително 1034 ЛГБТИ хора от България. Случаи на дискриминация на ЛГБТИ хора се регистрират ежедневно на работното място, в сферата на образованието, здравеопазването, достъп до полицейска или съдебна защита, особено в страни, които изостават в законодателно изравняване на правата на ЛГБТИ и останалите хора.

Ние сме консорциум от неправителствени организации, които поема инициативата да повиши информираността относно положението на ЛГБТИ хората в Бъл-

гария с цел промяна в нагласите и преодоляване на негативните стереотипи за тях. По отношение на политиците и представителите на публичните институции си поставяме по-висока цел: да привлечем сподвижници към движението за правата на ЛГБТИ и повече говорители в подкрепа на равнопоставеността на основа пол, сексуална ориентация, пола и идентичност и изразяване на пола. Ние, участниците в проекта „Заедно за правата на ЛГБТИ хората в България“ осъзнаваме, че в България откритото говорене в полза на равнопоставеността на

лесбийки, гей мъже, бисексуални, транс* (трансджендър) и интерсекс хора носи риск от маргинализиране на говорещия и затова темата се избягва от политическите партии. Популизмът, който почива върху негативните стереотипи за ЛГБТИ е пуснал дълбоки корени в българския контекст. Въпреки това вярваме, че именно политиците могат да станат лидери за промяна в нагласите, защото да бъдеш политически лидер означава да поемаш рискове и да разчупваш стереотипи, да утвърждаваш нов начин на мислене.

Какво може да се направи?

Европейската практика показва, че степента на приемане на ЛГБТИ хората пряко зависи от наличие на подкрепящо законодателство и политики, които водят до пълно изравняване на правата на ЛГБТИ гражданите.

Поемането на политическо лидерство за промяна в ситуацията на ЛГБТИ хората е решаващият фактор, който ще съдейства за позитивно изменение на обществените нагласи. С други думи, промяната в обществените нагласи не може да се осъществи без наличие на политическа воля

за промяна и политически лидери, които открито говорят за необходимостта от приемане на ЛГБТИ хората като равнопоставени във всички сфери на обществения живот.

Пример за ефективността на тази стратегия са страни с висока степен на религиозност, които въпреки това приеха закони за брачно равенство (признаване на бракове между партньори от един и същи пол) през последните години: Ирландия, Испания, Португалия, Малта. Въпреки наличието на остра първоначална обществена

реакция, отстояването на равните права на семействата на ЛГБТИ хора от страна на правителствата доведе до качествена промяна в отношенията към тези малцинства, която се реализира само за няколко години.

Водещите политически партии в редица страни-членки на Европейския съюз имат специални политики за утвърждаване на многообразието, които включват и ЛГБТИ хората. Някои партии поддържат и публична ЛГБТИ секция сред своите членове.

Конкретни области на интервенция у нас

A: Необходими промени в законодателната рамка

1. Криминализиране на насилието, породено от хомофобия и трансфобия.

В Наказателния кодекс на България липсва криминализиране на престъпления, основани на сексуална ориентация, полова идентичност и изразяване на пола. Тези престъпления не са включени и в квалифицираните състави на нито едно престъпление. Това води до липса на данни за такива престъпления от Национален статистически институт, липса на ефективна защита срещу тази специфична форма на престъпления, липса на ефективно разследване, липса на държавни структури за защита на жертвите на насилие и не на последно място липса на обучения за представители на МВР, Прокуратура и Съд.

2. Въвеждане на включваща дефиниция на семейство в Конституцията на РБ и на закон за брачно равенство в семейното законодателство

Бракът в българската конституция е дефиниран като съюз между мъж и жена. Тази дефиниция изключва семействата на партньори от един и същи пол или партньори с недефиниран пол. За да може да се върви към промени в Семейния кодекс и въвеждане на включващо брачно законодателство, следва да бъде изменена Конституцията. Дотогава, в Семейния кодекс може да бъде въведена включваща дефиниция за „регистрирано съжителство“ (или фактическо съжителство), което е друга форма на

фактически семейни отношения и ще посрещне нуждите както на двойки от различен пол, така и на двойки от един и същи пол, които живеят без брак.

3. Защита на правата на транс* (трансгендър) хора.

Антидискриминационното законодателство следва да включва изчерпателно изброяване на всички признаци, на основата на които се забранява дискриминация, включително „изразяване на пола“ и „полова идентичност“. Тези признаци следва да бъдат включени експлицитно сред останалите защитени от закона признаци. Да се разработи и въведе законодателство, което предвижда ясна и облекчена административно и финансово процедура за промяна на гражданския пол, като това трябва да става по извънсъдебен ред. Държавата активно трябва да съдейства за депатологизация на трансгендър хората.

4. Защита на правата на интерсекс хората

Основната форма на нарушаване на правата на интерсекс хората е вземане на решения за извършване на медицински интервенции с цел „нормализация“ на телата им, така че да наподобяват женски или мъжки пол, в ранна детска

възраст. Тези решения обикновено се вземат от родителите, които невинаги получават достатъчно информация от лекарите относно възможните негативни последици за здравето на интерсекс хората и за силното травматично въздействие върху психиката им. Необходимо е въвеждане на законодателство, което да гарантира телесната неприкосновеност на интерсекс хората и да забранява извършването на медицински интервенции в ранна детска възраст. Добрата практика, която се налага в световен мащаб е да се изчака до етапа на половото съзряване, когато лицето е в състояние да вземе самостоятелно информирано решение относно своето тяло и полова идентичност.

5. Осигуряване на ефективна защита на търсещите международна закрила ЛГБТИ хора и техните партньори

Търсещите международна закрила ЛГБТИ хора и техните партньори са често обект на дискриминация при разглеждане на молбите им. На същите следва да им бъде предоставян бежански статут и по отношение на тях да бъдат прилагани коректни и прозрачни процедури при оценка на молби-

те им. Знанията и чувствителността на вземащите решение за предоставяне на международна закрила на ЛГБТИ хора трябва да бъде повишено, като се включат обученията относно положението и специфичните условия за тези

общности. Следва да бъде осигурена възможност за събиране на семейства на ЛГБТИ хора, ако единият от партньорите е придобил статут на бежанец, а другият е все още в страната по произход.

Б: Въвеждане на нови политики или обогатяване на действащи политики с цел развитие на приобщаваща среда за ЛГБТИ в сферите на образованието, заетостта, здравеопазването и социалния живот

1. Образование.

Действията в сферата на образованието трябва да следват двете посоки:

- ▶ От една страна: въвеждане на подходящо за съответните възрасти образователно съдържание, което формира знания за човешката сексуалност като цяло, и въвежда понятията „сексуална ориентация“, „полова идентичност“ и „изразяване на пола“. Младите хора трябва да получат научни знания за хетеросексуалните, цисджендър и за ЛГБТИ хората, и да имат информирано отношение към приемане на различията, свързани със сексуалността и пола. Също така, младите хора следва да получат знания как да водят

здравословен живот, да вземат информирани решения, свързани със своето тяло и сексуалност, да правят безопасен секс.

- ▶ От друга страна: активно прилагане на Закона за защита от дискриминация за борба с хомофобията, бифобията и трансфобията, насочени както към ЛГБТИ ученици, така и към ЛГБТИ учители или административен персонал. Създаване на подкрепяща среда в училище за свободното изразяване на тези идентичности; предотвратяване на тормоза и осигуряване на подкрепа за жертви на такъв, както и работа с насилниците за промяна в поведението им.

2. Създаване на приобщаваща за ЛГБТИ работна среда

Всички работодатели, включително държавните институции като работодатели, биха могли да направят много за създаване на приобщаваща среда за ЛГБТИ хората на работното място.

► Въвеждане на политики

Активното прилагане на Закона за защита от дискриминация изисква приемането и оповестяването на политика на недискриминация на работното място. Тази политика обикновено изгражда онова вътрешно усещане за сигурност, което може да помогне на ЛГБТИ служителите да не се страхуват от разкриване пред колегите си.

► Изграждане на позитивни ЛГБТИ ролеви модели на работното място

„Разкриването“ на ЛГБТИ на работното място е акт на лидерство и вдъхновение за други ЛГБТИ лица, които все още не са добили увереност да го направят. Откритите ЛГБТИ хора гледат на своето разкриване като на принос към разчупване на статуквото и отваряне на работното място към приемане на различията. Като цяло се смята, че наличието на открити ЛГБТИ хора на работното място задава стандарт на

уважение и зачитане на индивидуалността, който се спазва и от останалите колеги.

► От политики към практика

Наличието на приобщаващи политики няма да промени средата, без ежедневното им прилагане в практиката. Следващата стъпка е изграждането на недискриминирани отношения между самите работници. Политиките са ефективни едва когато започнат да променят отношенията. Всеки работодател може да действа активно за подкрепа в процеса на „разкриване“ на ЛГБТИ хора, смяна на пола, създаване на джъндър-неутрални пространства (например тоалетни), допълнително здравно осигуряване на транс* и интерсекс хора, съобразено с нуждите им, преразглеждане на политики за социално/здравно осигуряване на партньори и деца на ЛГБТИ семейства и др.

3. Подобряване на достъпа до здравни услуги за ЛГБТИ хора

ЛГБТИ хората се сблъскват със специфични проблеми в сферата на здравните услуги породени от неразбирането на половете идентичности и сексуалната ориентация от страна на общопрактикуващите лекари както и от много

други работещи в здравната сфера. Изследване на ILGA-Eurore, проведено през 2017 г. показва, че в много страни на Европейския съюз здравните работници се нуждаят от специални обучения, за да могат да предлагат адекватни здравни услуги на ЛГБТИ пациенти, като създават подкрепяща среда в здравните заведения, в която ЛГБТИ хората да се чувстват комфортно да говорят открито за своите идентичности.

У нас, специфичните нужди на транс* и интерсекс хората не се познават от здравните специалисти, освен в много малка част от специализираните отдели, които работят с деца с „отклонения в половото развитие“ (самата диагноза носи негативна конотация и е част от парадигмата за медиализация и стигматизация на транс* и интерсекс хората).

Политиката за спазване на конфиденциалност на лична информация е от особено значение за ЛГБТИ хората в здравната сфера. Много ЛГБТИ хора избягват посещения при лекар поради страх от разкриване на тяхната сексуална ориентация или пола идентичност и свързаните с това стигматизация или свръх-медиализация на определени състояния (като транс* и интерсекс състоянията).

Необходимо е Министерство на здравеопазването да приеме политики за въвеждане на допълнителни образователни модули в медицинските университети с цел повишаване на знанията на всички здравни специалисти относно ЛГБТИ хората и техните специфични нужди в здравната сфера. Здравните заведения могат да приемат политики за употреба на гъндр-неутрален език към всички пациенти и техните партньори.

4. Създаване на приобщаваща среда за ЛГБТИ в сферата на спорта

Професионалният спорт е една от сферите, която утвърждава в най-висока степен остарелите и дискриминиращи стандарти за мъжественост и женственост, което е странно на фона на все по-голямо изравняване на постиженията на жени и мъже в много видове спорт.

У нас все още няма открити ЛГБТИ спортисти, а езикът на омразата, заклеимяващ най-вече гей хората се прилага редовно и несанкционирано по време на спортни състезания.

Министерството за младежта и спорта може да направи много за създаване на приобщаваща за ЛГБТИ среда в спортната сфера.

Ето някои мерки, които могат да бъдат взети:

- ▶ Спортните дейности в училище и професионалният спорт да станат приобщаващи за ЛГБТИ хора, като не дискриминират на основа сексуална ориентация и полова идентичност или изразяване на пола;
- ▶ Там, където не се изисква гън-дър-специфично разделяне на спортистите, не е нужно да се прилага такова (това важи особено за спортни дейности в училище или в аматьорски спортни клубове);
- ▶ Езикът по време на практикуване на спорт и спортни състезания трябва да изразява уважение към различията, а употребата на обиди, шеги и наричане с прякори, на основа сексуална ориентация или полова идентичност да бъде санкционирана.

5. Създаване на приобщаваща среда за ЛГБТИ в медиите и виртуалното пространство

Създаването на медийна среда, която не толерира фалшивите новини и „троловете“, разпространяващи нетолерантност към ЛГБТИ и неприемане на различията, следва да бъде задача на всички

държавни институции, както и на специализираните органи.

Прилагането на Закона за защита от дискриминацията в медиите е задача на Съвета за електронни медии (СЕМ) и на Комисията за регулиране на съобщенията (КРС). В същото време, държавата би могла да стимулира прилагането на сравнително новата алтернатива за регулиране на аудиовизуалната среда, известна като медийна корегулация, в която активна роля играят представителите на гражданското общество.

Нетърпимост към езика на омразата в медиите, независимо от източника (включително когато подбуждащите към омраза са представители на политически партии или депутати) е от основно значение за поддържане на медийна среда, която развива демокрацията.

6. Отговорността на държавни институти, които се занимават със социални и статистически изследвания

ЛГБТИ хората са сред най-невидимите малцинства у нас. Обикновено, социалните изследвания изключват ЛГБТИ като специфична група респонденти. Публични институти като БАН и НСИ, които се занимават със социални изслед-

вания биха могли да направят много за повишаване на видимостта на ЛГБТИ и техните проблеми в контекста на голямото общество. Също така, те биха могли да допринесат за събиране на специфична информация, като например национално-представителни данни за престъпленията от омраза на основа хомо, би и трансфобия. Полицията и Прокуратурата към настоящия момент не събират, обработват и класифицират такава информация, поради липса на адекватен закон за престъпленията от омраза, който да криминализира тези видове престъпления. Липсват национално-представи-

телни проучвания за състоянието на ЛГБТИ семейства в България, както и за положението на ЛГБТИ в училище и на работното място. Тези проучвания биха могли да се провеждат в партньорство между публични институти, организациите на ЛГБТИ общности, и групи НПО (тинк-танкове).

Наличието на национално-представителни проучвания и анализи за реалното положение на ЛГБТИ хората в различни сфери на общественения живот ще може да се използва като основа за формиране на политики и закони, които водят до намаляване на неравнопоставеността.

Предложение за поредица от стъпки, които ще доведат до национална стратегия за ЛГБТИ равнопоставеност

1. Създаване на междуведомствена работна група, която да включва представители на следните държавни и недържавни институции, имащи отношение към правата на ЛГБТИ хората:

- ▶ Министерство на правосъдието,
- ▶ Министерство на образованието,
- ▶ Министерство на здравеопазването,
- ▶ Министерство на труда и социалната политика,
- ▶ Комисия за защита от дискриминация,

- ▶ Омбудсман на Република България,
- ▶ Прокуратура на Република България
- ▶ Представители на неправителствени организации, които системно и дългосрочно работят за защита правата на ЛГБТИ в България.

2. Обсъждане на конкретните мерки, които трябва да бъдат взети в изброените по-горе области на интервенция и разработване на стратегия.

3. Поемане на конкретни ангажменти от публичните институции относно реализиране на мерките от стратегията.

4. Публично оповестяване на стратегията и начало на реализацията.

5. Мерките от стратегията да станат част от краткосрочните и дългосрочни планове на изброените институции и да бъдат използвани като основа за промени в Закона за образованието, Закона за гражданската регистрация, Закона за здравеопазването, Закона за защита от дискриминация, Семейния кодекс и други релевантни закони. В допълнение да бъдат разработени конкретни подзаконови актове и механизми за прилагането на стратегията, които ще осигурят нейната ефективност.

6. В стратегията да бъде заложен механизъм за нейното обновяване: ежегодно събиране на работната група и обсъждане на напредъка по прилагане на стратегията, както и възможности за модифициране на някои от планираните мерки и адаптирането им към конкретни промени в средата.

◀◀ Заедно за правата на
ЛГБТИ хората в България ▶▶

Настоящата брошура се издава от Фондация „Работилница за граждански инициативи“ в рамките на проект „Заедно за правата на ЛГБТИ хората в България“. Проектът е съфинансиран по Програма „Права, равенство и гражданство“ на Европейския съюз и цели повишаване на информираността за положението на ЛГБТИ хората в България.

Проектът се изпълнява от консорциум в състав: Фондация „Работилница за граждански инициативи“, Български дарителски форум, Българско училище за политика „Димитър Паница“, Фондация „Глас-България“, Младежка ЛГБТ организация „Действие“ и Синдикат „Образование“ към КТ „Подкрепа“. Повече за проекта можете да научите на lgbti.frgi.bg.

Изразените тук становища са на Фондация „Работилница за граждански инициативи“ и не представляват официална позиция на Европейския съюз.

ФРГИ

София

Ел. адрес:

wcif@wcif-bg.org

www.frgi.bg

ФОНДАЦИЯ
РАБОТИЛНИЦА
ЗА ГРАЖДАНСКИ
ИНИЦИАТИВИ

покрепяме инициативните

БЪЛГАРСКИ
ДАРИТЕЛСКИ
ФОРУМ

МЛАДЕЖКА ЛЕГЪТ ОРГАНИЗАЦИЯ

ДЕЙСТВИЕ

GLAS
ОБЩЕСТВЕНА ПОЛИТИЧЕСКА ИНИЦИАТИВА

Българско
училище за политика
„ДИМИТЪР ПАНИЦА“
Нов български университет

